

U.S. SHERMATOVA

TARIXIY, ADABIY-BADIIY MANBALARDA VATAN TIMSOLI

Monografiya

ISBN 978-9943-7804-0-8

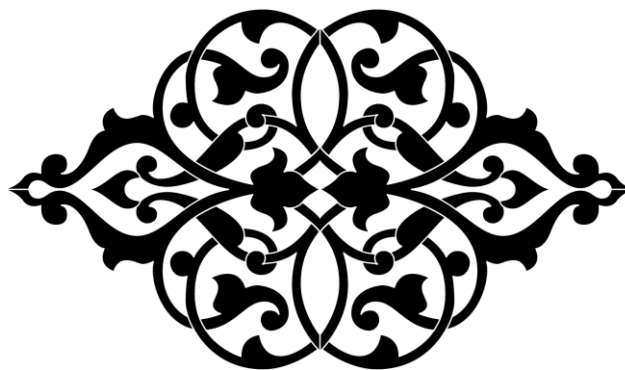

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**TOSHKENT VILOYATI CHIRCHIQ DAVLAT
PEDAGOGIKA INSTITUTI**

U.S. SHERMATOVA

**TARIXIY, ADABIY-BADIIY
MANBALARDA VATAN TIMSOLI**

**“Nodirabegim” nashriyoti
Toshkent – 2021**

KBK: 84(5Ў36), 74

Sh 48

UO‘K: 37.035:821.512.133

ISBN 978-9943-7804-0-8

Shermatova, Umida Sapayevna.

Tarixiy, adabiy-badiiy manbalarda vatan timsoli [Matn]: monografiya / U.S. Shermatova. – Toshkent: Nodirabegim, 2021. – 132 b.

Monografiyada o‘quvchilarning vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirishda Cho‘lpon ijodi bilan bog‘liq tarixiy, adabiy-badiiy manbalardan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari tadqiq etilgan. Ma‘lumki, pedagogikada komil inson va uning fazilatlarini tarkib toptirishda vatanparvarlik tarbiyasi alohida ahamiyatga ega. Binobarin, Cho‘lpon hayoti va ijodiy faoliyati mobaynida bu mavzuga katta ahamiyat qaratgan. Shuning uchun ham uning asarlarida Vatan timsoli va vatanparvarlik tuyg‘usi qizil chiziq bo‘lib o‘tgan. Monografiyada mazkur masala tizimli ravishda tahlil etilgan.

Monografiya pedagogika ilmi tadqiqotchilari, adabiyotshunos olimlar, pedagogika oliy o‘quv yurtlari talabalari hamda Cho‘lpon ijodi bilan shug‘ullanuvchi keng kitobxonlar ommasiga mo‘ljallangan.

Taqrizchilar:

R.X. Niyozmetova – pedagogika fanlari doktori, professor.

T.Sobitova – filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

Ushbu monografiya Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti Kengashining 2021-yil 30-noyabrdagi 6-sonli yig‘ilish qaroriga muvofiq nashrga tavsiya etilgan.

© **Shermatova U.S.**

© **“Nodirabegim” nashriyoti, 2021.**

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasida shaxs ravnaqi, ma’naviy kamoloti va inson kapitali bilan bog‘liq vatanparvarlik tarbiyasiga alohida e’tibor qaratilishi uzluksiz ta’lim tizimi zimmasiga katta mas’uliyat yuklaydi. Mazkur farmonda qayd etilgan “...mustaqil fikrlaydigan, Vatanga sodiq, qat’iy hayotiy nuqtai nazarga ega yoshlarni tarbiyalash”¹ vazifasini bajarishda ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan ulkan ma’naviy boylik – tarixiy, adabiy-badiiy manbalarni o‘rganish va bu jarayonga o‘quvchilarni tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi. Adabiy ta’lim jarayonida o‘quvchilarning Vatanga sodiq shaxs sifatida shakllanishi indikatorlarini aniqlash yuzasidan metodik tavsiyalar ishlab chiqish bu boradagi izlanishlarning natijaviyligini ta’minlaydi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-son “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”, 2018-yil 25-yanvardagi PF-5313-son “Umumiy o‘rta, o‘rta maxsus va kasb-hunar ta’limi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2018-yil 29-apreldagi PF-5712-son “O‘zbekiston Respublikasi xalq ta’limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi farmonlari, 2018-yil 14-avgustdagi PQ-3907-son “Yoshlarni ma’naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta’lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori hamda boshqa me’yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda mazkur monografiya muayyan darajada xizmat qiladi.

Jahon ta’lim tizimida shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim-tarbiya jarayonining muhim elementlaridan biri bo‘lgan murakkab ijtimoiy-pedagogik hodisa sifatidagi o‘quvchilarning vatanparvarlik ko‘nikmalarini shakllantirishning ta’limiy jihatlari xorijiy va mustaqil hamdo‘stlik mamlakatlarining A.G.Agnaev, Ye.A.Bagramov, M.S.Djunusov, V.A.Suxomlinskiy, V.S. Chudniy, Ya.A.Gumaev, tarbiyaviy jihatlari L.A.Bublik, V.N. Gerasimov, Ye.V.Saxarov,

¹ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947-son farmoni. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017-yil 6-son, 70-modda.

S.L.Rikov kabi tarixchi, faylasuf, pedagog va adabiyotshunos olimlari tomonidan o'rganilgan.

O'zbekistonda umumta'lim maktablari o'quvchilarining vatanparvarlik bilan bog'liq ko'nikma-malakalarini shakllantirish va rivojlantirishning ilmiy-falsafiy asoslari J.Tulenov, E.Yusupov, H.Boboyev, B.Qodirov, A.Aliyev, T.Mahmudov, M.Eshmuhammedovalar, ilmiy-pedagogik asoslari O.Musurmonova, M.Quronov, Sh.Qurbonov, J.Hasanboyev, M.Inomova, S.Nishonova, N.Ortiqov, U.Mahkamov, S.Ochilov, J.Yo'ldoshev, B.Ziyomuhamedovlar tomonidan tadqiq qilingan. Ammo Cho'lpon ijodi misolida o'zbek adabiyoti tarixining muhim qismi bo'lgan milliy uyg'onish davri adabiyotida vatanparvarlik tarbiyasining ilmiy-pedagogik jihatdan yoritilishi yetarli darajada o'rganilmagan. Holbuki, Vatan timsoli va uning ravnaqiga xizmat qilish, shu asosda barkamol shaxsni tarbiyalash o'sha davr adabiyotida "Yo hayot, yo mamot" tarzida kun tartibiga keskin qo'yilgan edi. Zero, jadid adabiyotining bosh g'oyasi ham vatanga, millat ravnaqiga o'z jonini tikib bo'lsa-da, xizmat qilishga qaratilganligi bilan belgilanadi. Ilmiy manbalar tahlili milliy uyg'onish davri adabiyotining buyuk namoyandasi Cho'lpon ijodi bilan bog'liq tarixiy, adabiy-badiiy manbalar vositasida umumta'lim maktablaridagi adabiy ta'lim jarayonida o'quvchilarning vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish alohida tadqiqot muammosi sifatida o'rganilmaganligini ko'rsatdi.

Monografiyada umumta'lim maktablari o'quvchilarida Cho'lpon ijodi va u bilan bog'liq tarixiy, adabiy-badiiy manbalar asosida vatanparvarlik tuyg'usini kamol toptirishning ilmiy-pedagogik asoslari atroflicha tadqiq etildi.

Mazkur ishimizda asosiy manbalar sifatida Cho'lponning hozirgacha nashr etilgan barcha badiiy va ilmiy-ma'rifiy asarlari hamda XIX asr oxiri va XX asr boshlari ijtimoiy hayoti yoritilgan tarixiy, adabiy-badiiy manbalarga murojaat etildi va quyidagilarga alohida e'tibor qaratildi:

Cho'lpon ijodi misolida o'quvchilarning vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari, shart-sharoitlari va xususiyatlarini aniqlashtirish;